

ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้: ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาการบริหาร
สถาบันอุดมศึกษาแบบแม็กโดนัลด์ในประเทศไทย
EDUCATIONAL SYSTEM FOR LEARNING: AN OPTION FOR SOLVING
HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTE OF MCDONALDIZATION IN THAILAND

นิภาพรรณ เจนสันติกุล/ NIPAPAN JENSANTIKUL¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายความหมายและแนวคิดของการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ 2) นำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาในลักษณะการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ และ 3) นำเสนอระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาการบริหารสถาบันอุดมศึกษาแบบแม็กโดนัลด์ในประเทศไทย โดยผลการศึกษาในบทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ การพยากรณ์ได้ การคำนวณได้และการควบคุม และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อม คู่แข่งขัน และการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำหรับการแก้ไขปัญหการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในลักษณะเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ คือ การจัดระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนและมาตรฐานการศึกษา

คำสำคัญ: แม็กโดนัลด์, คุณภาพ, การพัฒนา, สถาบันอุดมศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this article were to: 1) explain the definition and concept of McDonaldization; 2) present the factors affecting to the educational management of McDonaldization; and 3) present the educational system for learning and solving the higher educational institute of McDonaldization. The results showed that the McDonaldization consisted of four elements such as efficiency, predictability, calculability and control. The factors affecting the educational management were environment, competitors and investment for human resource development. Finally, solution to the higher educational institute of McDonaldization was organizing the educational system based on student-centered learning and educational standards.

Keyword: McDonaldization, quality, development, higher education institution

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทนำ

การศึกษา เป็นเรื่องของการปลูกฝังองค์ความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ และถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ ในการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็น “ทุนมนุษย์” (human capital) หากพิจารณาตามหลักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ กระบวนการทางการศึกษาเป็นกระบวนการผลิตชนิดหนึ่งซึ่งช่วยเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น สิ่งที่เกิดไม่ใช่สินค้าและไม่ใช้เครื่องจักรกล การประยุกต์ใช้คำว่า “ทุน” กับ “มนุษย์” ในวิชาเศรษฐศาสตร์มีความหมาย 2 นัย นัยแรก การศึกษาเป็นรูปหนึ่งของการลงทุน และนัยที่สอง การศึกษาเป็นรูปหนึ่งของการบริโภค (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2558: 42) ไม่ว่าจะ เป็นนัยยะใดทุนมนุษย์ถือเป็นกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และแนวทางนโยบายแห่งรัฐให้มีทิศทางที่ถูกต้อง จากการวิจัยของ Harbison (1964 อ้างถึงใน นวลทิพย์ ควกุล, 2527:1-2) พบว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ทางตรงกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยประเทศที่พลเมืองมีความรู้ระดับสูงจะทำให้ประเทศพัฒนา แต่ประเทศที่พลเมืองมีความรู้ระดับต่ำส่วนใหญ่เป็นประเทศด้อยพัฒนา

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการศึกษาให้ประชาชนด้วยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและให้รัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมและจัดการศึกษาตามสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดสิทธิให้คนไทยได้รับการบริการด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ใน มาตรา 54 ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดการศึกษาและส่งเสริมให้ทุกส่วนของสังคมร่วมจัดการศึกษาและกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติไว้เพื่อสนับสนุนให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล อย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่า อุดมศึกษาประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตด้านคุณภาพจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์ (คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา, 2542: 38) รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรีย์ ทิพนธธรณินทร์ และสมบุญ ศิริธรรมิทธิ (2556: 194) ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาของการศึกษาในประเทศไทยคือ ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่และมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ นอกจากนี้ในระยะหลังมีการเพิ่มปริมาณการผลิตบัณฑิตให้ทันกับความต้องการของประเทศทำให้คุณภาพการศึกษาลดลงส่งผลให้การจัดการศึกษาถูกแปรให้เป็นสินค้าเอกชนที่มีกระบวนการเติบโตและพัฒนาไปตามระบบทุนนิยมกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “McDonaldization of Higher Education” (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2546: 1) ที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายและมีหลายวิทยาเขตซึ่งปรากฏในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2546: 3; ตรุณ ศักดิ์ดีติยะลาภะ, 2554: 23-24)

1. ความหมายและแนวคิดของการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์

“McDonaldization” เริ่มใช้โดย George Ritzer (1996 อ้างถึงใน Najafi, 2015: 211) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาชาวอเมริกันจาก University of Maryland ผู้เขียนหนังสือเรื่อง McDonaldization of Society-An Investigation into the Changing Character of Contemporary Social Life (1996, 2000) และ The McDonaldization Thesis-Explorations and Extensions (1998) รวมทั้งหนังสือและบทความด้านสังคมวิทยาและสังคมบริโภคนิยมอีกหลายเล่ม โดยนิยามว่า “McDonaldization is the process by which the principles of the fast-food restaurant are coming to dominate more and more sectors of American society as well as of the rest of the world.” ซึ่งผู้เขียนสรุปความได้ว่า McDonaldization หมายถึง กระบวนการที่มีอิทธิพลในสังคมอเมริกันด้านระบบความคิดและวิถีปฏิบัติงานในสถาบันต่าง ๆ ของสังคม อาทิ การศึกษา การทำงาน การดูแลสุขภาพ และการเมือง เป็นต้น โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพ คือ วิธีการที่จะรักษาผลประโยชน์ และผลกำไร 2) การคำนวณได้ คือ การควบคุมปริมาณและแนวโน้มเชิงปริมาณให้เท่ากับคุณภาพ 3) การพยากรณ์ได้คือ แม้ว่าสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน จะส่งผลต่อการผลิตแต่สามารถคาดการณ์ถึงความพึงพอใจของผู้รับบริการได้ และ 4) การควบคุม คือ ระบบการทำงานที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาควบคุมเพื่อให้เป็นมาตรฐานการทำงานเดียวกัน เป็นการใช้เทคโนโลยีแทนที่มนุษย์เพื่อการควบคุมคุณภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิตและการปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้บริการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารแบบแม็กโดนัลด์ (Altbach, 2005: 65)

จากความหมายและแนวคิดข้างต้นทำให้ทราบถึงที่มาของแนวคิด McDonaldization จาก George Ritzer และกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดซึ่งมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบของการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ที่มุ่งเน้นการสร้างระบบมาตรฐานและการควบคุมกระบวนการผลิตเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้กับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีรูปแบบการบริหารที่มีความซับซ้อนและมีนโยบายและระเบียบต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องนั้นผู้บริหารสถาบันการศึกษาอาจต้องพึงระมัดระวัง และควรนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้อย่างเป็นระบบและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก่อนที่จะนำไปปฏิบัติ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศึกษาในลักษณะการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่เป็นคนเก่ง คนดี เป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของท้องถิ่น และสังคมไทยมากกว่าการจัดการศึกษาให้เป็นแบบเชิงธุรกิจ (McDonaldization) ซึ่งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไม่ควรละเลยหน้าที่ที่สำคัญในการจัดการศึกษา การบริการวิชาการ การวิจัยและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามผลจากการที่สถาบันการศึกษาหลายแห่งต้องออกนอกระบบ ทำให้ต้องมุ่งหางบประมาณและมีการเร่งเปิดหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางการตลาด ส่งผลต่อบทบาทของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบรับกับตลาดมากกว่าการจ้ดระบบการศึกษาเพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสู่สังคม

นอกจากนี้การเปิดเสรีทางการค้าที่มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2552 การค้าบริการซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2552 และการลงทุนที่มีผลการบังคับใช้วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2552 นั้นมีหลักการพื้นฐานของการเปิดเสรีทางการค้าหรือบริการทางการศึกษาได้แก่ 1) หลักการลดข้อจำกัดด้านการเปิดตลาด 2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ 3) หลักการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส 4) หลักการเปิดเสรีก้าวหน้าตามลำดับ 5) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (วิภาวัลย์ กระจ่างวุฒิ, 2559: 195-197) รวมถึงรูปแบบการค้า การบริการตามหลักองค์การค้าโลก (WTO) มี 4 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 การบริการข้ามพรมแดน เป็นการให้บริการจากประเทศหนึ่งผ่านสื่อต่างๆ โดยตัวผู้ให้บริการหรือบริษัทไม่ต้องไปอีกประเทศหนึ่ง เป็นบริการที่มีลักษณะข้ามพรมแดนอย่างแท้จริง เช่น การศึกษาทางไกลผ่านอินเทอร์เน็ต การบริการโทรคมนาคม และการให้คำปรึกษาผ่านสื่อ เป็นต้น รูปแบบที่ 2 การให้บริการต่างประเทศเป็นการให้บริการโดยผู้บริโภคหรือผู้รับบริการจากประเทศหนึ่งไปใช้บริการอีกประเทศหนึ่งซึ่งเป็นผู้ให้บริการ โดยการให้บริการจะมีขึ้นภายในดินแดนเดียว เช่น การเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ เป็นต้น รูปแบบที่ 3 การเข้ามาตั้งหน่วยบริการของหน่วยงานต่างประเทศเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการอีกประเทศหนึ่งโดยให้บริการผ่านที่ตั้งอยู่ในรัฐสมาชิกอื่น เช่น การจัดตั้งสาขา สำนักงาน ตัวแทน หรือตั้งบริษัท เป็นต้น รูปแบบที่ 4 การให้บริการโดยบุคคลธรรมดาเป็นการให้บริการโดยบุคคลธรรมดาประเทศหนึ่งเข้าไปทำงานในดินแดนอีกประเทศหนึ่งเป็นการชั่วคราว เช่น อาจารย์ชาวต่างชาติเข้ามาสอนหนังสือประเทศหนึ่ง จะเห็นได้ว่านอกจากการจัดการเรียนการสอนที่จะต้องปรับให้มีมาตรฐานแล้วบุคลากรยังต้องปรับตัวให้พร้อมรองรับกับการเปิดเสรีทางการศึกษาด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 14-18) ซึ่งจะต้องมีการพิจารณาในเรื่องความสอดคล้องของหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นแบบบูรณาการ สามารถแก้ไขจัดการภาวะวิกฤตได้ และตอบสนองความต้องการของสังคมมากกว่าการขับเคลื่อนความรู้ในรูปแบบของธุรกิจเท่านั้นซึ่งในส่วนนี้ผู้ตอบโงทย์ได้ดีคือ ผู้บริหารสถาบันการศึกษา

ด้วยเหตุผลข้างต้นส่งผลให้การบริหารสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีลักษณะบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ โดยผู้เขียนได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) สภาพแวดล้อมที่มีความเป็นพลวัต และมีความไม่แน่นอนสูงในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และนโยบายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เช่น กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านการวางแผน การกำหนดนโยบายการบริหารและการพัฒนาบุคลากร และระบบงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิ่งพร ทองใบ และคณะ (2558) ได้ชี้ให้เห็นว่า กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 มีผลต่อการวางแผนกำลังคนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น

2) คู่แข่งขันทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามกระแสนิยม/ทฤษฎีนิยม สังคมแห่งการบริโภค และเน้นกระบวนการให้เป็นเหตุเป็นผลในทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ Halfond & Boyd (1997: 207) ที่กล่าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการแข่งขันทางวิชาการที่เพิ่มขึ้น แต่คุณค่าและความเป็นอิสระทางวิชาการลดลง อันเนื่องมาจากการเติบโตของการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ (Langbert, 2003: 77) และสอดคล้องกับงานวิจัยของดร.ณศศักดิ์ ตติยะลาภะ (2554: 20) ที่ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีการขยายตัวในเชิงปริมาณสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยของรัฐมีการขยายตัวของมหาวิทยาลัยในเชิงสถาบันและหลักสูตรที่หลากหลาย การขยายตัวในเชิงสถาบันถือว่าการจัดตั้ง “สาขา” ของมหาวิทยาลัยโดยมีการเปิดเป็น “วิทยาเขต” และ “ศูนย์บริการ” ด้วยเหตุนี้ทำให้การขยายพื้นที่ทางการศึกษาเป็นการใช้หลักการตลาดเพื่อหางบประมาณ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทในการบริหารจัดการตนเองโดยการหางบประมาณ บริหารงบประมาณและจัดการงบประมาณ

3) การส่งเสริมแนวคิดการศึกษาด้วยการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมิได้จำแนกวิเคราะห์ความแตกต่าง ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและศักยภาพการสอนทำให้มีการขยายศูนย์เกินความจำเป็น สอดคล้องกับสุบิน ยุระรัช (2556: 143) ที่ได้นำเสนอผลการศึกษาคณะอนุกรรมการการอุดมศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษาต่อคณะกรรมการการศึกษาในวุฒิสภา พบว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังมีปัญหา เช่น 1) สถานศึกษาระดับปริญญาตรีมีความซ้ำซ้อนกันทั้งด้านหลักสูตรและด้านการเรียนการสอน ประกอบกับการขยายตัวของการอุดมศึกษาไทยที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการแย่งชิงตลาดการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือ คุณภาพการศึกษาที่ลดต่ำลง 2) มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีความแตกต่างสูง เช่น ขนาด งบประมาณ ประเภท บุคลากรและคุณภาพของสถาบัน เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งไม่มีการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้มีระบบการบริหารจัดการที่สิ้นเปลือง เป็นต้น

จากปัจจัยดังกล่าวเบื้องต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการศึกษาและหลักสูตรที่หลากหลายโดยมีลักษณะการบริหารเชิงธุรกิจแบบแม็กโดนัลด์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการตลาดและเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจที่อาจส่งผลต่อกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (Altbach, 2012: 7; Najafi, 2015: 213) อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงและคำนึงถึงผู้เรียนให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษามากที่สุดซึ่งในงานวิจัยของ Gibbs (2009: 2) และ Brix & Lauridsen (2012: 182) ต่างชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนควรได้รับการเรียนรู้ในบริบทที่หลากหลาย การพัฒนาการเรียนการสอนจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม

3. ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้: ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาการบริหารสถาบันอุดมศึกษาแบบแม็กโดนัลด์ในประเทศไทย

ด้วยระบบสังคมที่มีการแข่งขันจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการดำเนินการธุรกิจทางการศึกษาที่ผลิตขึ้นได้ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน โดยมีพื้นฐานของหลักการเดียวกันในเรื่องของมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอน เมื่อการศึกษาถูกทำให้เป็นสินค้าที่ตอบสนองตลาดและสังคม จึงเกิดปัญหาการศึกษาที่ว่า “จ่ายครบจบแน่” ดังนั้นเพื่อลดปัญหาดังกล่าวควรจัดกระบวนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ดังนี้

1) ควรจัดระบบการศึกษาในรูปแบบเพื่อการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในทุกทักษะ อาทิ ทักษะความรู้ เริ่มต้นตั้งแต่การสร้างความรู้ การเผยแพร่ความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบของ “คลังทางความรู้” และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นอย่างเพียงพอต่อการนำไปประยุกต์ใช้ เช่น ความรู้และทักษะทางด้านภาษา การคิดคำนวณ ความเข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ดังนั้นระบบการศึกษาจึงไม่ใช่แค่การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ Carroll (2013: 243) ที่กล่าวว่า e-Learning คือ การเรียนรู้แบบแม็กโดนัลด์ที่ผู้เรียนมีบทบาทที่หลากหลายในระบบการศึกษา แต่จะไม่สามารถค้นพบหรือตั้งคำถามได้ เพียงแต่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีเท่านั้น

2) ควรทบทวนบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการเรียนการสอน อาทิ ผู้สอน ผู้เรียน การออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกับผู้เรียนและการตระหนักถึงสภาพแวดล้อมทางการศึกษา สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอนและกระบวนการประเมินการเรียนการสอนแบบย้อนกลับ โดยเริ่มจากการกำหนดแผนการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และระบุวิธีการวัดและประเมินผลการออกแบบการสอนด้วยกระบวนการแบบย้อนกลับเป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีตัวชี้วัดและมาตรฐานที่มีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อการส่งเสริมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับนิภาพรณ เจนสันติกุล (2554: 34) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการวิเคราะห์ความแตกต่างของผู้เรียนตลอดจนการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อไป

3) ควรประเมินผลการเรียนให้มีความครอบคลุมความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการแก้ปัญหา การใช้วิธีการวิทยาศาสตร์การมีเจตคติต่อการเรียน และทักษะสำคัญ ๆ อาทิ ทักษะการนำเสนอ ทักษะการเขียน ทักษะการวิจัย ทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น และสื่อให้เห็นพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย โดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ เริ่มตั้งแต่ ความจำ การบอกความหมาย ความเข้าใจ การแปรความหมาย การนำไปใช้ การแก้ปัญหา การวิเคราะห์ การแยกแยะระบุจุดเด่น การสังเคราะห์

การเรียบเรียงให้ข้อเสนอแนะ และการประเมินผล การแสดงหลักฐาน วิจัย 2) ด้านจิตพิสัย ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ และค่านิยม ซึ่งสังเกตยาก แต่สามารถพิจารณาได้จากการรับรู้ การโต้ตอบ ค่านิยม การแสดงความคิดเห็น การเปรียบเทียบ และ 3) ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะในการปรับตัว และทักษะในการสืบค้นข้อมูลสอดคล้องกับงานวิจัยของอัลจรีรี่ ทิพธนธรณินทร์ และสมบุญรัตน์ ศิริสรวิหิรัญ (2556: 205-206) ที่ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษาประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และระบบการประเมินคุณภาพผู้เรียนที่มีมาตรฐานเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเป็นทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหาการบริหารสถาบันอุดมศึกษา คือ ระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการสอดแทรกกระบวนการเรียนการสอนตามสภาพเป็นจริงโดยพิจารณาตั้งแต่กระบวนการปฏิบัติงาน และผลผลิต อาทิ โครงการฯ สิ่งประดิษฐ์อันเกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นต้น ผลของการประเมินการศึกษาและการออกแบบย้อนกลับจะมีผลสำคัญในการสร้างรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพราะระบบการศึกษาไม่ใช่แค่ภายในประเทศเท่านั้น แต่การจัดการศึกษาจะต้องมีลักษณะเป็น “world class” เป็นนานาชาติและพหุวัฒนธรรม (Merriam & Caffarella, 1999; ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2546 อ้างถึงใน อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2550: 76) ด้วยเหตุผลดังกล่าวการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงต้องตระหนักถึงภาวะคุกคามจากสถานการณ์ภายนอกอันมีผลต่อการกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและควรพัฒนาระบบการศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จนั้นควรเกิดจากการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมรับรู้ วางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างเส้นทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศ

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น McDonaldization of Higher Education ถือเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์การศึกษาและในขณะเดียวกันจัดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพบัณฑิตเนื่องจากมีรูปแบบการบริหารตามกลไกตลาด ซึ่งการดำเนินธุรกิจทางการศึกษาสามารถทำได้ แต่ต้องพิจารณาถึงมาตรฐานการศึกษาและคุณภาพให้สูงขึ้นและได้รับการยอมรับจากสถานประกอบการ และตลาดแรงงานทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติในการผลิตบัณฑิตให้สามารถทำงานได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถของบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับในสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องรักษามาตรฐาน ภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และความน่าเชื่อถือไว้ควบคู่กับการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งพร ทองใบ และคณะ. (2558). การวางแผนกำลังคนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **วารสารการจัดการสมัยใหม่**, 13 (2), 47-58.
- คณะกรรมการจัดทำแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษา. (2542). **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ดร.ณศศักดิ์ ตติยะลาภะ. (2554). มหาวิทยาลัยไทยในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์: จุดปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์มหาวิทยาลัยไทยบนความท้าทาย. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**, 1 (2), 17-27.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2558). ทุนมนุษย์การเลือกอาชีพ และความเสี่ยงที่จะเป็นคนจน. **วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ**, 6 (1), 38-60.
- นวลทิพย์ ควกุล. (2527). **เศรษฐศาสตร์การศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2554). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: บทพิสูจน์ทางทฤษฎี. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**, 22 (1), 34-39.
- รังสรรค์ ณะพรพันธ์. (2546). **บทอภิปราย จินตภาพอุดมศึกษา-ก้าวใหม่หลังการปฏิรูป**. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิภาวัลย์ กระจ่างวุฒิ. (2559). การเปิดเสรีการค้าบริการของธุรกิจค้าปลีกภายใต้ความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน: ศึกษาเฉพาะประเทศอินโดนีเซียและประเทศเวียดนาม. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 9 (2), 187-207.
- สุบิน ยุระรัช. (2556). การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทยสู่อาเซียน. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 15 (4), 142-153.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- อภิภา ปรัชญพททธิ. (2550). กระบวนทัศน์ใหม่ของงานวิชาการในบริบทอุดมศึกษาที่เปลี่ยนไป. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, 2 (1), 71-86.
- อัฉฉรีย์ ทิพนธธรณินทร์ และสมบุญรณ์ ศิริสรวิหิรัญ. (2556). ความเท่าเทียมทางการศึกษารากฐานการพัฒนาการศึกษาไทยสู่สากล. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 3 (2), 194-208.
- Altbach, P. G. (2005). Globalization and the university: Myths and realities in an unequal world. **The NEA 2005 Almanac of Higher Education**, 63-74.
- Altbach, P. G. (2012). The McDonaldization of higher education. **International Higher Education**, 66, 7-8.

- Brix, J. & Lauridsen, K. M. (2012). Learning styles and organizational development in practice: An exploratory study of how learning styles and individual learning strategies can facilitate organizational development. **International Journal of Innovation and Learning**, 12 (2), 181-196.
- Carroll, N. (2013). E-learning-the McDonaldization of education. **European Journal of Higher Education**, 3 (4), 342-356.
- Gibbs, G. (2009). Developing students as learners-varied phenomena, varied contexts and a developmental trajectory for the whole endeavor. **Journal of Learning Development in Higher Education**, 1, 1-12.
- Halfond, J. A. & Boyd, D. P. (1997). The McDonaldization of higher education: A fable. **International Journal of Value-Based Management**, 10, 207-212.
- Langbert, M. (2003). PC and the fast-food model for teaching. **Academic Questions**, Fall, 70-77.
- Najafi, H. (2015). McDonaldization, society, and education. **International Journal of Humanities and Social Science**, 5 (9 (1)), 211-214.